

פסקי דין

בדיני ממונות ובבירור יחסין

מבית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יחסין

כרך ז

בהוצאת

הנהלת בית דין צדק ירושלים

פעיה"ק ירושת"ו חשון תשס"ב לפ"ק

לעילוי נשמת אבינו איש הספר

ר' אהרן ב"ר יהושע יצחק מירסקי ז"ל

אוהב את המקום ואהוב על הבריות

נקי הרעת שרעת חכמים נוחה הימנו

ממוקיריו ומכבדיו של מו"ר הגרבי"ל זצ"ל

רב קרית שמואל ואב בית הדין לממונות ירושלים

אשר זכה לקרבתו ולאהבתו בכפליים

נלב"ע ח' אייר תשמ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

בית דין צדק ירושלים
שע"י ישיבת מקור חיים
רחוב חיי אדם 28 ירושלים

ת.ד. 1197

כל הזכויות שמורות למו"ל

פקלדרה 7037 דפוס:
חייק לזין, טל' 03-6768943

לוחות והדפסה: דפוס אלון 02-5388938

בית דין ירושלים לעניני פטונות ולבירור יוחסין

פועל בשלושה הרכבים:

הרכב א:

הרב אברהם דוב לוין, אב"ד;

הרב יהושע ווייס;

הרב שמואל חיים דומב.

הרכב ב:

הרב אברהם דוב לוין, אב"ד;

הרב יהושע ווייס;

הרב יעקב אברהם כהן.

הרכב ג:

הרב אברהם דוב לוין, אב"ד;

הרב נחום אייזנשטיין;

הרב שמואל חיים דומב;

הרב יהודה גורדון.

ספ"ד: הרב יצחק מאיר רייכנברג.

הגשת תביעות לביה"ד במזכירות

בימים א-ה בין השעות 15.30-17.30

טל' במזכירות: 02-6261131 פאקס: 02-6276418 נייד: 055-770525

דבר הנהלת בית הדין

כדרוש ומליצה אפשר להכריז על ספר זה את הפסוק "אוהב ד' שערי ציון" - כמדרשו: שערים המצויינים בהלכה. שערי אלו בתי הדין כמשמעות המקראות, ציון אלו ציוני ההלכה, כלומר גילוי אהבה מיוחדת מד' לרשימות הציונים בהלכה שרושמים היושבים על מדין! כמה מיוחדים דברי תורה אלו יותר מאחרים אשר נקרא עליהם שם מפורש של אהבה מאת ד'? צא והתבונן במצות עשה התמידית "ואהבת את ד'" מה אופן הדבקות באהבת ד' - מפורש בהמשך הפסוק והיו הדברים אשר אנכי מצוך "היום" וגו'. כל יום יהיו בעיניך כחדשים. מתן תורה מחדש זהו הסוד והדבק, כי קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד. מסתברא שאותו סוד הוא גם אהבת הקב"ה את ישראל, ההתחברות והדבקות מתחדשת ע"י חידושי תורה שהם התחדשות.

בעסק התורה המיוחד של דייני דין אמת לאמיתו לאסוקי שמעתתא והלכתא אליבא דמציאאותא, יורדת התורה מחדש בכל דור אל תוך פרטי חייו משאו ומתנו של כל יהודי, מחברת את דבר ה' השמימי הרוחני עם העולם הזה הארצי העכשווי ומחיה אותו בתוכן מהותי ונצחי. הרגשה נפלאה זו מתעצמת ומתחדדת עם התרחשות החידושים בחיי העולם ועמם שינויים במשפט הכללי והולדת חוקים חדשים מיום למשנהו, ודבר התורה המסורה לעולם עומד ומתאים בדיוק. לא מאבד חיוניותו ורעננותו. כל יום רזי תורה חדשים מתבהרים ומתבררים כחדשים כאילו היום ניתנו מסיני ממש. זהו כבוד התורה ומעלתה לעיני כל העמים בבחינת "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום".

לכן את תורה זו אוהב הקב"ה על כולנה - "אוהב ד' שערי ציון". וגם, "כל דין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" - כי יצירות חדשות יש כאן בעצם הבריאה.

כאן המקום לברך את מוריני ראש הישיבה היוצר והמחדש הגאון רבי אברהם דוב לוין שליט"א, אב בית הדין, יוזם ועורך סדרת ספרי "פסקי דין ירושלים", על פעליו במסירות לב ונפש בשדה ההלכה הצרופה ועל מאמציו הברוכים שנושאים פירות ופירי פירות להגדיל תורה ולהאדירה. יתן ה' שיפוצו מעיינותיו חוצה וירבה גבולו בתלמידים הגונים מפיו ומפי ספריו הרבים.

נברך בקול תודה את רבותינו הדיינים הגאונים שליט"א הנושאים את כובד אחריותם ברמה לתפארת, על כל דין פרוטה כדין מאה, שבטובם העניקו לנו מכתביהם בהלכה לספר זה. שיר של שבח לכל העוסקים ומסייעים במלאכת הקודש לבית הדין שלא על מנת לקבל פרס, אם במשרד המזכירות ואם סופרי הדיינים, ובפרט להרה"ג ר' יצחק מאיר הלוי רייכנברג שליט"א שמקדם את כל הנכנסים בשערי בית הדין בכל פניותיהם בספ"י, וחלקו רב בהתפתחותו של בית הדין.

יהי רצון שיהיו דברי התורה הנדפסים בכרך זה נחת רוח לד' ולגרום קידוש ה' בעולם להרבות דיני התורה ומשפט הצדק.

הנהלת ישיבת מקור חיים ובית הדין

מבוא

מה נכבד יום זה שזכינו לזריחת הופעתו של ספר "פסקי דין - כרך שביעי" ובו נימוקי פסי"ד מעניינים מתוך אלו שנחתכו בין כתלי בית הדין לממונות בכעשרים חדשיו במקומו החדש ברחוב חיי אדם במרכז ירושלים.

מורינו ורבינו הגאון רבי ברוך יצחק הלוי לוי זצ"ל מייסד בית הדין ומחוללו, הנהיג את דרך הפסק המנומק בכתיבה עם מראי מקומות ומשא ומתן לעומקא דדינא. ואכן זכינו לעטר את ראש הספר של בנו ממלא מקומו הגרא"ד שליט"א, באסופת פסקיו של הגרבי"ל זצ"ל שטרם פורסמו. באופן לא צפוי לקראת הוצאת כרך זה קבלנו חמישים וששה פסקים חשובים מעמיקים ובהירים, שהם כספר בפני עצמו הן בכמות והן באיכות. עם כתבי היד נמסר לנו ע"י תלמידו היקר הרה"ג שליט"א גם תיאור מלאכת הקודש של חיקור וכתבת הדין.

בשנת תשל"ח היה הגרבי"ל, "הרב" בפי כל תלמידיו, מזקני ומותיקי רבני ירושלים כשמאחוריו כבר למעלה מארבעים שנות כהונה מפוארות וברוכות ברבנות שכונות מקור חיים וקרית שמואל; בהשגחה על השחיטה; בפיקוח על הסת"ם; בהעמדת מאות תלמידים בישיבה ובכולל אברכים, ועוד. אז יסד בעצה אחת עם הגרי"ב זולטי זצ"ל, את בית הדין הראשון המיוחד לממונות בעיה"ק. את יום מושב בית הדין קבע הרב ליום חמישי אחרי הצהריים, וזאת ע"פ תקנת עזרא המוזכרת בגמרא במגילה ובכתובות ועוד. החידוש שבהקמת בית דין רבני שכל כולו מיוחד לדון ב"חושן משפט", זכה מאז להיות נחלת מקומות רבים שהכירו בנחיצותו ותועלתו. מידי שבוע, אחרי שעות הדיונים בבית הדין, התיישב ללמוד בביתו את סוגיות הגמרא הנוגעות להלכה למעשה. במוחו הגאוני ובשכלו הבהיר הקדים להכריע איזו סוגיא מרחבי הש"ס היא אבן הפינה של אותו נידון, ואז שקל וטר איזן וחיקר בגמרא ראשונים ואחרונים עד שבנה את עמודי היסוד לפסק - גם אם עדיין היה "תקדים"; מפני שרוב הנידונים חדשניים היו כחיי הקידמה שהחלו לשרור בירושלים. בתי דין ומחברי ספרי השות"ם טרם נגעו בהם, אולם הרב לא היסס מליטול על כתפיו אחריות להכנס לעבי קורת אותם ענינים סבוכים ומוקשים כקרקע בתולה שלא נחרשה מעולם, ולנטוע בהם מסמרות וחידושי הלכות. סדר לימודו העקבי היה בחברותא לפי הסדר: עם הראשונים הרי"ף והרא"ש, ואחריהם הרמב"ם והטור. בשעת לילה מאוחרת נפרד מהחברותא שלו יבל"ח, כאשר עד פסיקת הנידון שבבית הדין נדרשו עוד שעות של עמל ויגיעה רבה.

למחרת, ביום שישי בבוקר היה הרב שש ושמח להפגש שוב עם תלמידו מקורבו, ב"ה הפסק כבר מוכן... כך במשך שלוש עשרה שנים, אחרי תפילת שחרית בדרכם לביתו ליבן מחדש את הנידון אמש, וכל הענינים הוארו והתיישבו. ובבית על השולחן שראה אלפי לילות של יגיעת התורה, המתינו להם דפי הנימוקים צפופי שורות ישרות ומסודרות בכתב יד הרב.

בפסקי הדין שהוכנסו לתיקי בית הדין ששכן במקום ציבורי, בבית רבנות ירושלים, חלו ידי זריזים שהיה להם צורך במקורות הלכה תקדימיים כאלו, ובפרט מפני שרבים שיחרו להכרעותיו לפי שידעו שהוא העמיד את קו הדין, והם נעלמו מתוך התיקים. צערו של הרב על כתביו

האבדים, רב. מכונות העתקה לא היו דבר נפרץ, על כן החל הרב למסור את פסקיו למשמרת תלמידו שעמד עמו ליד האבניים בהולדת חידושי התורה הללו ומבינם לאשורם כפי שעלו בשעת הלימוד והעיון, במטרה מפורשת שיבינם לדפוס. וברוך שמסר עולמו לשומרים. מסיים מוסר כתבי היד: "בטוחני שהספר יהיה לראש פינה לדיינים וללומדים. לדיינים שילמדו כיצד לכתוב פס"ד, ועצם הפס"ד ישמש להם אילן גדול להתלות בו. והלומדים ילמדו כיצד לפרוש את הסוגיא כשמלה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עם חידושים נפלאים".

שמו של בית הדין הולך לפניו בקיומה השלמה של הוראת חז"ל הראשונה בפרקי אבות -
הוא מתונים בדין.

ומצאנו שלהוראה זו ישנם שתי משמעויות: לשון שיקול הדעת מתון מתון, ולשון משא ומתן. כתיב "שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק" (דברים א'), ופירש"י בשם הספרי שם: אמרתי להם הו מתונים בדין אם בא דין לפניך פעם אחת ושתיים ושלוש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה אלא היו נושאים ונותנים בו, ע"כ. ואילו בסנהדרין דף ז' ב' דרש בר קפרא להו מתונים בדין מסמיכות המקראות לא תעלה במעלות על מזבחי לואלה המשפטים, דהיינו מתון. והרמב"ם בפרק כ' מסנהדרין הלכה ז' כתב הגס לבו בהוראה וקופץ וחותר הדין קודם שיחקרהו בינו לבין עצמו עד שיהיה ברור לו כשמש זכו' כך ציוו חכמים היו מתונים בדין. (משמעות גס לבו - מהיר, כמו גס בה בניטין דף פ"א א'). ובהלכה ח' שם: כל דין שבא דין לפניו והתחיל לדמותו לדין פסוק שכבר ידע אמתו ויש עמו במדינה גדול ממנו בחכמה ואינו הולך ונמלך בו הרי זה בכלל הרשעים שלבם גס בהוראה. ומקורו ביבמות דף ק"ט ב' וכן פסק בשו"ע סימן י' סעיף ב'. הרי מתבאר שהדין השני גם הוא בכלל הוראת חז"ל הו מתונים בדין - לפסוק במתינות, מלבד דין הספרי - לישא וליתן.

והנה בספר זה התקיימו שתי המשמעויות בהידור רב. מופיעים בו דברים רבים שנידונו מכבר ואף נדפסו בכרכים הקודמים, ושוב באו לפני בית הדין ונשאו ונתנו בהם שוב, ואין לך משא ומתן גדול מכתובת הדברים בבהירות, ומשהופיעו מחדש זרח עליהם אור מחדש כמאמרם כל כמה שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם.

עוד מופיעים בכרך זה טו"ב מהכרעות גדול הדיינים הגדול בחכמה שבירושלים עמוד ההוראה שבדור מרן הגר"ש אלישיב שליט"א אשר בעיון הדיינים בדין שבא לפניהם נראה דומה לדברי הפוסקים, וקיימו את ההלכה לשאול ולהתייעץ. והרי לפניכם ספר שכולו הדר "הו מתונים בדין".

דברי המלבה"ד לכבוד התורה ולומדיה